

כתבות צבאיות יהודיות בארצות הברית

אריה חשביה

100 נשים כתבות צבאיות

חלוצת הכתבות הצבאיות האמריקניות היתה, ככל הנראה, מרגרט פולר, הכתבת האירופית של "ניו יורק טריביון", בשנות ה-40 של המאה ה-19. הוראס גרילי, עורך העתון, שלח אותה לסקר את התסיסה הפוליטית באיטליה ב-1848. קורה טיילור קריין, רעייתו של הסופר סטיון קריין, שהיה כתב צבאי במלחמת האזרחים בארצות-הברית, סיקרה את מלחמת תורכיה-יוון ב-1897 בשביל "ניו יורק ג'רנל".

בין החלוצות נמנות גם ג'יין סוויסהלם (מלחמת האזרחים בארצות הברית, 1861-1865), אנה בנג'מין (מלחמת ספרד-אמריקה בשלהי המאה ה-19), מרי בויל אוריילי דיווה על הפלישה הגרמנית לבלגיה ב-1914 בשביל "בוסטון פיילוט", ופגי הל, שקיבלה ב-17 בספטמבר 1918 תעודת עיתונאי ממשרד המלחמה האמריקני והיתה הכתבת הצבאית הרשמית הראשונה בארצות הברית. הל הוסמכה ככתבת צבאית אחרי שנסתיימה מלחמת העולם הראשונה, לכן לא סיקרה את הקרבות באירופה, אבל היא ביקרה במחנות של צבא ארצות הברית בצרפת, עשתה חודשים בחטיבת חיל רגלים, ואחרי המלחמה הצטרפה לחיל המשלוח האמריקני בסיביר. פגי הל היתה כתבת צבאית גם במלחמת העולם השנייה וכתבותיה מזירות הלחימה קצרו שבחים. דורותי תומפסון, העיתונאית שהיתה לסופרת, סיקרה את מלחמת האזרחים בספרד (1936-1939) במסגרת עבודתה ככתבת חוץ אמריקנית בשנות ה-30. ג'ואן לואל (1900-1967), שסיקרה גם היא את מלחמת האזרחים בספרד, נפצעה מרסיס של פגז, לקחה בזימון חמור ופרשה מן העתונאות.² גם וירג'יניה קאולס, הלן היט ומרגרט גלדורן סיקרו את מלחמת האזרחים בספרד. על גלדורן יורחב הדיבור בהמשך.

מיי קרייג, כתבת פוליטית שהיתה לכתבת צבאית במלחמת העולם הראשונה, סיכמה את המצב בהרצאה שנשארה ב-1944 במעדון העיתונאיות של ארצות הברית: "המלחמה נתנה לנשים הזדמנות להציג את מה שהן מסוגלות לעשות בעולם החדשות, והן עשו עבודה טובה."³

הכתבות הצבאיות נגזרה, לפחות בקהילת העיתונאיות, מסיקור הגעשה במדינות אחרות, בייחוד בתחום המדיני. במחקר של מ"ל סטיין נאמר, כי נשים עבדו ככתבות חוץ מאז 1866, כשלוורה קתרין רדן כתבה מאירופה בינוי יורק טיימס.⁴ מאלפת העובדה, שהיא כתבה תחת השם הבדוי הגברי הווארד גלינדרן. "בימים ההם נחשבה העיתונאית עיסוק לא מכובד לנשים", כתב סטיין.

במלחמת העולם השנייה היו כמאה כתבות צבאיות אמריקניות.

בספטמבר 1999 ראה אור בניו יורק ספרה של ננסי קלדוול סורל, "הנשים שכתבו את המלחמה"⁵ ובו תיאור עבודתן של מאה הכתבות הללו. מתברר שרובן סיקרו את הנעשה באירופה. רק מיעוטן שירתו בוירת האוקיינוס השקט, אבל היו כתבות צבאיות גם בגואם, בסאיפן, באיזו ג'ימה ובאוקיאנווה. 21 מהן

לא קל להיות כתב חדשות. חומרי הגלם של העיתונאי אינם נמצאים בשליטתו. האירועים מתרחשים מאליהם וברוב המקרים אין אפשרות להתכונן לקראתם - לא מבחינת המיקום ולא מבחינת הזמן. קשה שבעתיים להיות כתב צבאי. זירת האירועים רחוקה, בדרך כלל, מרחק רב מהבית, וסכנת חיים אורבת בה מכל עבר. קשה לאין ערוך להיות כתב צבאי, גם בחברה נאורה שמכירה בשוויון בין המינים. בחברה לא יהודית, כאשר הכתבת הצבאית היא בת למשפחה יהודית, נוספים קשיים של תרבות ומסורת לקשיים האובייקטיביים האחרים.

אין תימה, אפוא, שרבות מן הכתבות היהודיות בארצות הברית לא הגיעו כלל לתחום הכתיבה הצבאית. רובן פרשו מעבודתן העיתונאית ובנו לעצמן קריירה אחרת, בעיקר בספרות. אחת הדוגמאות הבולטות ביותר היא זו של עדנה פרבר, ילידת קלמנו שבמדינת מישיגן. פרבר, שגדלה במשפחה יהודית מן המעמד הבינוני, החלה לפרסם כתבות בגיל 17, עבדה בעתונות ארבע שנים, אחר-כך עברה לכתבת סיפורים קצרים ורכשה מוניטין כמחברת רומנים: "כה גדול" (1924), שזיכה אותה בפרס פוליצר ו"ספינת השעשועים" (1926) שהיה למהומר על בימת התיאטרון ולטרט קולנוע עתיר הצלחה. הביקורת הכתירה את פרבר בעת ההיא כסופרת הגדולה ביותר בארצות הברית. בין הרומנים האחרים שלה בלטו "סימרון" (1930), "סרטוגה" (1941), "ענק" (1952) - שהיו רבי מכר והוסרטו בהוליווד, ו"ארמון הקרח" (1958).

פרבר מיעטה לכתוב על יהודים ויהדות, אבל באוטוביוגרפיה הראשונה שלה, "אוצר מיוחד", היא תיארה בחוש הומור ובהבנה את חייה בקהילה יהודית קטנה. בשנות המשטר הנאצי בגרמניה ובמלחמת העולם השנייה היא הודתה מאוד עם מצוקתה של יהדות אירופה. באוטוביוגרפיה השנייה שלה, "קסם מסוים", היא תיארה את רשמיה ממדינת ישראל.⁶ בספר הראשון תיארה פרבר את שנות עבודתה כעיתונאית ואיך התבטאה עבודה זו ברומנים שלה. בפרק הראשון של הספר השני היא תיארה בתמציתיות את ארבע השנים ההן.

דוגמה אחרת היא ג'וזפין הרבסט. הרבסט נולדה בסו סיטי שבמדינת איובה, זמן קצר לאחר שהוריה עקרו לשם מפנסילוניה, שם התקשה אביה לפרנס את משפחתו. הוא קיווה לשפר את מצבו הכלכלי בתור סוכן של ציוד חקלאי במדינה החקלאית, אבל המשפחה לא עלתה לעולם מעל לרמה של מעמד בינוני נמוך. ג'וזפין החלה לכתוב מאמרים וסיפורים קצרים בעודה סטודנטית באוניברסיטה. אחרי שסיימה את חוק לימודיה כתבה בעתונים שונים, בהם "ניו יורק פוסט". ב-1935 נשלחה לגרמניה על ידי "ניו יורק פוסט" וכעבור שנה סיקרה את מלחמת האזרחים בספרד. המשבר הכלכלי הגדול בראשית שנות ה-30 ועליית הנאציון והפאשיזם באמצע העשור, הביאו אותה אל המרקסיזם. במלחמת העולם השנייה כתבה תעמולה אנטי-נאצית בשירות משרד ההסברה בוושינגטון. אבל את רוב מרצה וכשרונה השקיעה בכתיבת רומנים.

ההם. כעבור שישה חודשים כבר צילמה בשביל שבועון החדשות "לייף". כשעבדה יחד עם טוני על כתבה משותפת, היתה היא הכתבת והוא הצלם. כשהכינה כתבה עצמאית - כפי שעשתה בתור כתבת צבאית - היתה גם כותבת וגם מצלמת, אף כי הצילום היה קרוב יותר ללבה.

אחרי שפרצה מלחמת העולם השנייה התנדב טוני לשורות הנחתים ונשלח לפנמה. דיקי גלווה אליו בתור כתבת של השבועון "לוק" וכך יכלה להישאר בפנמה כשחיל הים פינה משם את רעיותיהם של הנחתים האמריקנים. כשטוני נשלח לצ'ונקין שבסין ונאסר על דיקי להימצא באותה זירה שבה הוא שירת, היא בחרה בורה הקרובה ביותר: זירת האוקיינוס השקט. הפעם ייצגה את רשת עתוני "פוסט". חיל הים הודיע לה כי תוכל להיות או כתבת או צלמת, אבל לא כתבת-צלמת. דיקי בחרה בצילום משום שלא היתה בעת ההיא צלמת צבאית בכל המרחב.

סיקור תחת אש אויב

במערכה על אויגנאוה ב-1944 פעלה בפעם הראשונה תחת אש אויב. חוץ מאחיות צבאיות, היא היתה האשה היחידה בצי הפלישה. בחזית אויגנאוה היא נוכחה לדעת שעבודת הצלם הצבאי קשה ומסוכנת שבעתים מעבודתו של הכתב הצבאי: הצלם חייב להיות קרוב יותר לזירת האירועים, והוא מוכרח להיחשף כדי לצלם, שעה שהכתב יכול להשתופף בשוחת-שועל ולכתוב מזוץ לשרה הראייה של האויב.

בתחילה החמיצה צילומים משום שביקשה אישורים מהקצינים בשטח. אחד הכתבים הצבאיים שאל אותה: "חשבת פעם לעשות משהו בלי לבקש רשות?" מאותו רגע האפילה דיקי בעבודתה על עבודתם של עמיתיה-מתחוריה הגברים. אבל לא לאורך זמן. אחרי שנכנסה עם יחידת נחתים לשטח ההפקר תחת אש אויב כדי לחלץ פצועים, דרש ממנה מפקד הנחתים לצאת מזירת הלחימה "למען ביטחונה". התעודה שלה נשללה ממנה והיא הוחזרה לארצות הברית. במהלך טיסה להונולולו בפברואר 1945 שידר הרדיו ידיעה על אכזות כבדות שספגו האמריקנים בהסתערותם על איבו ג'ימה. דיקי הצליחה לעלות על מטוס שהמריא לאי גואם עם קבוצה של אחיות צבאיות. משם הפליגה באונייה בית חולים לאיבו ג'ימה. כשהיתה האונייה בלב ים תקפו אותה מטוסי קרב יפניים, למרות שהיתה מטומנת בצלב אדום ולא היתה המושה. דיקי צילמה את ההתקפה. כעבור שישה ימים הגיעה אוניית בית החולים לאיבו ג'ימה ופינתה משם מאות פצועים. הסיפון התמלא אלונקות. כל אימת שפצוע מת מפצעיו, הורחקה גופתו כדי לפנות מקום לפצוע אחר. תצלום הפינוי של פצוע קשה מהחוף לאונייה, שצילמה דיקי שאפל, פורסם ברחבי העולם. הפצוע החלים לאחר שקיבל 14 מנות דם. דיקי צילמה אותו בריא ומהויך - וצמד התצלומים הללו עודד תרומות דם בארצות הברית במשך עשר שנים.⁶

במהלך עבודתה פיתחה דיקי פילוסופיה בנוגע לכתבות צבאיות. היא כתבה: "אף על פי שכתבים רבים יאמרו לך שקטעי ההיסטוריה המשמעותיים שהם היו עדים להם בחייהם, הם דרמטיים - מלחמה, דם, אימה - רוב הזמן העבודה דומה לכל עבודה אחרת, עם עליות ומורדות ופרקי ביניים חלולים... העיקר הוא לפקוח עין. כתב הראוי לשמו נמצא במקום כדי לראות, ואחר כך לספר, כמובן".

המלחמה המצולמת הראשונה - מלחמת האזרחים בארצות הברית (1861-1865).
נושק הכבד ביותר: מרגמות חוף

טיקרו את הפלישה של בעלות-הברית לנורמנדיה ביוני 1944. אחת מהן, מרגרט בורק-וייט, צלמת של שבועוני החדשות "טיים" ו"לייף", צילמה את מסע המלחמה בתוניסיה והייתה הכתבת הצבאית הראשונה שהשתתפה בהפצצה - מתוך מפציץ כבד. כעבור שנים צילמה את מלחמת קוריאה, שם התרכזה בלוחמת הגרילה.

על שתי כתבות צבאיות, ממוצא יהודי, נרחיב בעמודים הבאים.

בעל ואשה - כתבת וצלם

דיקי שאפל (ג'ורג'ט לואיז מאיר, 1918 - 1965) נולדה בשם ג'ורג'ט לואיז מאיר במילווקי שבמדינת ויסקונסין. סבתה וסבה היגרו לארצות הברית מגרמניה וסבתה לימדה אותה גרמנית משחר ימיה. את הוריה יתירה דיקי בתור "פציפיסטים מלידה". היא היתה שובבה ונערית והתעניינה במכניקה, לא בבובות. בגיל 16 ביקשה ללמוד לטוס. אמה הודיעה בפסקנות: "בתי לעולם לא תיכנס למטוס!" אביה, שהבין ללבה, תמך בה ובגיל 18 היה לדיקי רשיון טיס. אמה לימדה אותה להיזהר, אביה, שהיה טוכן של ציוד בנייה, לימד אותה ללכת על פיגומים גבוהים באתרי בנייה. "אל תסתכלי למטה, הסתכלי קדימה," אמר לה כדי ללמדה לגבור על הפחד.

אחרי שסיימה את חוק לימודיה בבית הספר התיכון נרשמה לטכניון של מסצ'וסטס, M.I.T., לא לאוניברסיטה רגילה. מאז ומעולם רצתה לעשות מה שעושים גברים, אם כי לא ויתרה על נשיותה. כל ימיה הסתפרה והסתרקה ב"פוגי" וענדה עגילים, גם כשהייתה כתבת צבאית וסיקרה קרבות של נחתים. בטכניון נמשכה יותר לכתובה מאשר להנדסה. היא כתבה מאמרים לכתבי עת, נכשלה בלימודים ונשרה מספסל הלימודים. היא עקרה לפלורידה, המדינה שזופת המשמש המושכת אליה גימלאים, רבים מהם יהודים. שם כתבה בעתונים שונים, הכירה מורה לצילום, אנתוני "טוני" שאפל, ונישאה לו בטרם מלאו לה עשרים שנה. טוני היה צלם בחיל הים האמריקני במלחמת העולם הראשונה ומבוגר מדיקי בעשרים שנה. כשעמד לקנות לה טבעת אירוסין, ביקשה במקומה מצלמה חדשה. היא קנתה "ספיד גראפיק", מצלמתם של צלמי חדשות בימים

שנות מאסר. תחת זאת גורשה דיקי מהונגריה הודות למחאה נמרצת של מועדון הכתבים הורים בניו יורק. היא פרסמה את חוויותיה ב"רידרס דינג'סט". "דיקי שאפל לא חדלה לחפש מלחמות," כתב עליה מ"ל סטיין. היא כתבה על המרד האלגי'רי נגד צרפת ועל המרד של פידל קסטרו נגד הרודן בטיסטה בקובה.

אלג'יריה, לבנון, קוריאה, וייטנאם

דיקי היתה כותבת לאט ומשכתבת כל משפט פעמים מספר. לעולם לא היתה מרוצה מן התוצאה. היא זלזלה בכתבים שהתבססו על הודעות לעיתונות. היא רצתה לראות במו עיניה ולדווח ממקור ראשון. משום כך לא חדלה להתור אל האירועים המסוכנים, הקשים להשגה - קשים גם מן הבחינה הפיזית. היא הקפידה לשמור על כושר גופני והיתה מסוגלת להשלים מסעות רגליים בני ארבעים קילומטר. במרוצת הקריירה שלה צנחה עשרות פעם.

דיקי היתה עשויה ללא תת ופעם אחר פעם שמה את נפשה בכפה כדי לצלם בשדה הקרב. היא הודתה כי רוב הזמן פחדה פחד מוות, אבל למדה לגבור על הפחד. "הזדהיתי עם הנחתים ולא רציתי לאכזב אותם," אמרה. עמיתיה, והנחתים שהעריצו אותה, אמרו שהתגברות על הפחד היתה בעיני דיקי שאפל דם התמצית של אומץ הלב.

אחרי מלחמת העולם השנייה שוטטו דיקי וטוני שאפל ברחבי העולם. היא צילמה סבל אנושי במקומות רבים בשביל כתבי העת המכובדים ביותר, בהם "נשיונל ג'יאוגרפיק". דיקי התמקדה בעיקר בבעיית הפליטים. ב-1955 נפרדה דיקי מטוני, בעיקר משום שהיא השתוקק להשתקע במקום אחד ואילו לבה יצא לתיעוד סבלם של בני-אדם - ולהרפתקאות. בזכרונותיה כתבה: "האם אשה יכולה להיות גם כותבת וגם רעיה? תשובתי היא: לא בו זמנית."

לאחר שהוררה מהונגריה ב-1957 הגיעה לאלג'יריה. המורדים האלגי'רים הבריחו אותה מצרפת למעוזי ההרים שלהם. באלג'יריה תיעדה דיקי הפצצות שבהן השתמשו הצרפתים בחימוש של נאט"ו. צילום ההוצאה להורג של צעיר אלגי'רי בידי המורדים, שראו בו בוגד ומשתף פעולה עם הצרפתים, ביטא את מחאתה של דיקי שאפל נגד עונש המוות, נגד הקולוניאליזם ונגד המלחמה בכלל.

ב-1958 היא סיקרה את נחיתת הנחתים האמריקנים בלבנון. אחר כך ליוותה, כאמור, את מלחמתם של מורדי פידל קסטרו נגד בטיסטה בקובה. אפשר היה למוצאה גם בקוריאה, שם השתתפה בצניחת אימונים של כוח אמריקני.

ב-1961 הושבע ג'ון קנדי לנשיא ארצות הברית ונקלע למשבר הודו סין. במשך חמש שנים הדריכו מומחים אמריקנים את צבאה של דרום וייטנאם כדי לבלום את התפשטות הקומוניזם בחצי האי. צבא הדרום לא היה יעיל. כשארצות הברית החלה מתגברת את כוחותיה שלה בווייטנאם הדרומית, הצטרפה דיקי שאפל לתגבורת הזאת.

היא יצאה לווייטנאם ככותבת צבאית עצמאית. בתרמיל הגב שלה היו חליפת מדים נוספת, גרביים, מגבת וסבון, מנת ברזל של מזון צבאי, מצלמה וסרטי צילום. היא נהגה לומר שהיא מסוגלת להתקיים בשטח עד שלושה שבועות עם מה שהיא נשאה על גבה. יחסיה עם עמיתיה היו טובים, אף כי היתה "זאבה בודדה" מטבעה. יחסיה עם הקצונה היו טובים משום שהקצינים העריכו שהיא מביאה את מסר המלחמה לבתייהם של האזרחים בארצות הברית. כדי להציג את המלחמה כמו שהיא, היא ניצלה את אימוני הצניחה שלה וצנתה לג'ונגל שהחזיק בידי מורדי הווייט קונג. אף כתב צבאי אחר לא עשה זאת לפניו. בסך הכול צנחה שלושים פעם בווייטנאם.

כאשר כוחות אמריקנים הופעלו בג'ונגלים של לאוס השכנה, ביקשה דיקי

דיקי שאפל, כותבת-צלמת שהגיעה כמעט לכל מלחמה

דיקי היתה "נאה דורשת ונאה מקיימת". באיבו ג'ימה היא הוותה - ותיעדה - את שלושת השלבים של סיקור תחת אש אויב: בתחילה אש ארטילריה ארוכת טווח; אחר כך אש מרגמות מטווח ביניים; לבסוף אש צלפים יפניים. חיל האוויר האמריקני שלח מטוסי תובלה לפנות נחתים פצועים שלא היה להם מקום באוניית בית-חולים. 12 יום לאחר הנחיתה בהופי האי, טסה דיקי שאפל במטוס "דקוטה" שהג מעל אחד משדות התעופה שהנחתים כבשו, כדי לוודא שהשדה לא מורעש על ידי היפנים, קודם שינחת. מכיוון שלא נראו פטריות עפר המעידות על התפוצצויות פגזים, נחת המטוס ודיקי מיהרה אל שני אוהלים ששימשו בית חולים שדה. דרכה נחסמה על ידי פצצות מרגמה שהיפנים החלו להמטיר לאחר נחיתת המטוס.

מבית החולים נסעה דיקי בנושאת נשק של הנחתים אל הקו הקדמי שהיה מוכה אש צלפים. היא הגיחה משוהת שועל כדי לצלם. הקצין שהיה עמה בשוהת התפרץ בתמת זעם: "עד שכיוונת את המצלמה שלך היה לצלף היפני זמן לכוון אלייך!"

אחרי שכוחות אמריקנים נחתו בהופי אוקינאוה באפריל 1945, ביקשה דיקי לצלם ב"חוף החום" עירוני-דם שנעשה בתנאי שדה. טרקטור אמפיבי של הנחתים הביא אותה בטעות ל"חוף הכתום". שם פגשה את גברל למואל שפרד, מפקד אוגדת הנחתים השישית. הגברל ידע שלא ניתן לה אישור להיות שם, אבל קיבל אותה בברכה משום שכתבות צבאיות תרמו למוראל של הלוחמים בעצם נוכחותם שהעידה כי העולם מתעניין בהם.

ב-1956 יצאה דיקי בתור צלמת של "לייף" לסקר את ההתקוממות האנטי קומוניסטית בהונגריה. היא נעצרה בגבול הונגריה על ידי חיילים רוסים שמצאו מצלמת "מינוקס" ועירה מוסתרת בהזיותה. היא הושלכה לכלא בבודפשט למשך יותר מחמישה שבועות ונחקרה ימים שלמים ברציפות. לבסוף נשפטה והורשעה בחציית הגבול באורח לא חוקי - עבירה הנושאת עונש של חמש

בפרים התאהבה בעתונאי פציפיסט בן אצולה, ברטרנד דה זובנל. הפציפיות של אהובה חיזק את הליברליזם שהיא נשמה בבית הוריה. מכיוון שבימים ההם לא יכלו זוגות לא נשואים לשכור חדר זוגי בבית מלון, נרשמו השניים בתור מז ומרת דה זובנל. בטעות נכתב עליה שהיא נישאה לברטרנד.

מפרים כתבה כתבות לעתון באולבני שבמדינת ניו יורק ובעיר זו כתבה שני רומנים שנתקבלו יפה. ב-1934 ביקרה בגרמניה, בה שלטו הנאצים מאז 1933. מה שראתה מן המשטר הנאצי הגיע אותה להפוך מפציפיסטית ללוחמת חירות. היא לא האמינה בעתונאות אויביקטיבית. תחת זאת דגלה בעתונאות לוחמת. היא ראתה את עצמה נושאת דברם של פשוטי העם שנלכדו בסכסוכים אשר נוצרו על ידי העשירים והחזקים.¹⁰ "כל הפוליטיקאים משעממים, שקרנים ונוכלים. אני מדברת עם בני העם," היא אמרה.¹¹

ב-1936 בילתה מרתה גלוורן כבר בקי וסט שבארצות הברית ושם פגשה בראשונה בארנסט המינגוויי. הם שתו יחד, התיידדו וכעבור שנה שבו ונפגשו בספרד, לשם נסעו - כל אחד בנפרד - בתור כתבים צבאיים.

מרתה נסעה לספרד בתור הכתבת המיוחדת של השבועון האמריקאי "קולייר". היא לקחה עמה תרמיל גב ו-50 דולר. "התגובה הנכונה לפשיזם היא פשוט להימנע בצד הנכון של המתרס," הסבירה את מניעיה ביציאתה לספרד. היו שהעדיפו את מאמריה על פני מאמריה של המינגוויי משום שהוא התרכז בתיאורי קרבות והיא התמקדה בתיאור החיים האזרחיים בארץ שסועת המלחמה. "בכתיבתה על העורף האזרחי לא היה עליה להתחזות למומחית בנושאים צבאיים," נאמר עליה ב"גרדיאן" הלונדוני.¹²

בכתיבתה מספרד שמה מרתה גלוורן דגש על סיקור העורף האזרחי הטובל ומתחה ביקורת חריפה על איטיות התגובה של הממשל האמריקני למעשי התוקפנות של הפשיסטים, שהסתייעו בנאצים. "נטשנו את ספרד הדמוקרטית, מכרנו בזול את צ'וסלובקיה, סירבנו לתת מקלט לפליטים אנטי פשיסטים ואחר כך לפליטים יהודים שביקשו להימלט מצ'כוסלובקיה הנאצית," כתבה מרתה.

בספרד התפתח הרומן של מרתה והמינגוויי. הוא הכתיב לה את הרומן שלו "למי צלצלו הפעמונים", שראה אור ב-1940 ושהוקדש לה. מאוחר יותר הם התגררו בפאתי הוואנה, קובה, ועסקו בכתיבת רומנים. אבל בעוד המינגוויי מסתפק בהפלגות דיג, בבילוי בברים מקומיים ובהאזנה לסיפוריהם של דיגים קובנים, נעשתה מרתה קצרת רוח לנוכח המלחמה שפרצה באירופה. היא השאירה את אהובה בהוואנה ויצאה לסקר את המלחמה בפנילנד בראשית מלחמת העולם השנייה.

הקדימה את המינגוויי

בשלהי אותה שנה (21 בנובמבר 1940), הם נישאו. נישואיהם עלו על שרטון כמעט מיד. מרתה נסעה ללונדון, שם סיקרה את ה"ביליין". כשהמינגוויי התלונן: "את כתבת צבאית או אשתיו?" - היא פיתתה אותו לנסוע איתה בראשית 1941 לאסיה, לסקר את מלחמת יפאן-סין. כשכתבה ספר על הוויתוריה שם, אסרה על המוציאים לאור שלה לזכות את המינגוויי כ"בן הלוויה" שהיא מזכירה בספר זה. ג'וליה אדוארדס, שכתבה ספר על עתונאיות אמריקאיות מפורסמות, חיוותה את דעתה שמרתה פיתחה התנגדות פנימית יוקדת לקישור שמה לשמו של המינגוויי משום שהעתונות וקפה את הצלחתה העתונאית והספרותית, במידה רבה, לקשריה עמו.¹³

יואטנאם - הסוף, 30 באפריל 1975. דיקי שאפל נהרגה בעלותה על מוקש במלחמה בארץ זו

להצטרף אליהם. קצין בכיר שאל אותה: "תהיי מוכנה לאכול עטלפים?" "כן," ענתה דיקי בלי להניד עפעף. במשך המישה שבועות נעה עם הלוחמים בעבי הג'ונגל כשהיא אוכלת מנות קרב וישנה תחת כיפת השמים. על סיקור המלחמה בווייטנאם ובלאוס הוענק לדיקי שאפל ב-1962 פרס ג'ורג' פולק של מועדון כתבי החוץ בווייטנאם. כעבור שנה העניק לה איגוד הכתבים הצבאיים של חיל הנחתים האמריקאי את הפרס החשוב ביותר שלו על אומץ לב וסיקור רגיש של לחימת הנחתים האמריקנים בווייטנאם.

באביב 1965 יצאה דיקי שאפל לסקר את המעורבות של הנחתים האמריקאים ברפובליקה הדומיניקנית. באותה שנה חזרה לווייטנאם. כשליחותה סוּר של נחתים אמריקאים, דרכה על מוקש נגד אדם ונפצעה פצעים אנושים. היא הייתה הכתב הצבאי הרביעי - והאשה הראשונה - שנהרגה בעת מילוי תפקידה בווייטנאם. "ניו יורק טיימס" הספיד אותה בעמודו הראשון. בכתיבת הספד עליה כתב שבועון ההודשות "טיים": "היא צצה בכל מקום שבו ירו בני אדם אלה באלה. מעולם לא ביקשה יחס מיוחד. ניסו להרחיקה מן הסכנה, אבל היא תמיד מצאה אותה."

עתונאית לוחמת

מרתה פישל גלוורן (1908-1998) נולדה למשפחה אמריקנית שאבותיה היו מהגרים יהודים מגרמניה.¹⁴ עדינה פישל גלוורן נמנתה עם חלוצות המאבק לשוויון זכויות לנשים בארצות הברית ואת ארבעת ילדיה חינכה ברוח הליברלית שהנחתה אותה. בעלה היה רופא בעל השקפת עולם ליברלית כמו זו שלה. ואכן, בן אחד נעשה מרצה למשפטים, הבן השני היה למרצה לרפואה והבת, מרתה, נעשתה כתבת וסופרת. הבן השלישי בחר בקריירה צבאית ונחשב, אפוא, ל"כבשה השחורה" במשפחה.

מרתה נולדה בסנט לואי שבמדינת מיזורי. מגיל צעיר חלמה לבקר בארצות רחוקות ואחרי שסיימה את חוק לימודיה באוניברסיטה, הפליגה בפעם הראשונה לאירופה. היא יצאה לדרך עם מזוודה אחת ו-75 דולר.

The New York Times. 6 A. M. EXTRA

ALLIED ARMIES LAND IN FRANCE IN THE HAVRE-CHERBOURG AREA; GREAT INVASION IS UNDER WAY

ROOSEVELT SPEAKS... CONFERENCE ACCEPTS CABINET TAX CUT... PURSUIT ON ITALY... FIRST ALLIED LANDING MADE ON SHORES OF WESTERN EUROPE... MONTGOMERY LEADS... U.S., BRITISH, CANADIAN TROOPS HACHED BY SEA, AIR FORCES... COMMUNIST No. 1 ON ALLIED INVASION... FEDERAL LAW HELD RULING INSURANCE

בינואר 1945, היא טסה במטוס קרב לילי שהמריא לשמי גרמניה, ללוות מפציצים אמריקנים. מסכת החמצן שניתנה לה לא התאימה לפניה - פני אשה קטנות מפניו של גבר ממוצע. היה עליה להדק את המסכה אל פניה ביד אחת כשהיא לופתת ביד השנייה מדף פלדה קרוב, כדי לא ליפול ממושבה. רוח עזה טלטלה את המטוס, שניטלטל גם על ידי ההתפוצצויות הקרובות של פגזי תותחים נגד מטוסים.

באותו חורף קשה הצטרפה לאגדה המוטסת ה-82 של צבא ארצות-הברית. היא שהתה שעות רבות במחיצתו של המפקד האגדי, גנרל גאוויין, כשכוחות בעלות הברית שחררו את הכלואים במחנה דאכאו, היתה מרתה גלהרון בין הכתבים הצבאיים הראשונים שביקרו במחנה וכתבו על חויון הזוועה שנגול לעיניהם. "מאתורי גדר התיל הדוקרני והגדר הממושמלת", כתבה, "ישבו שלדים בשמש ופלו כינים. הם היו הסרי גיל וחסרי ארשת. כולם נראו דומים זה לזה - ונראו כמו מה ששוב לא תראה לעולם, אם בר מזל אתה."

באותה עת היה מלון "סקריב" בפאריס האכסניה העיקרית של הכתבים הצבאיים. מרתה גלהרון שבתה כל לב בנשיותה ובמזוגת הלבבי. במיוחד ליבבה את הנהלת בית המלון בשליטתה הרחוקה בצרפתית. "היא תמיד נהנתה מן ההדרים הטובים ביותר", סיפרו בקנאה עמיתיה-יריביה. באותה עת התגורר ארנסט המינגוויי במלון "ריץ" בפאריס עם מרי וולש, כתבת שבווען החדשות "טיים". שניהם יכלו להינשא (ב-1946) רק לאחר שהתגרשו. אחרי המלחמה סיקרה מרתה גלהרון את משפטיהם של פושעי המלחמה הגרמנים בנירנברג. משפטי נירנברג הותירו בה רושם שלא נמחה עד יומה האחרון. המהומות גיוליה פסקל סיפרה, כי בשעה שכתבה מחזה שנסב על משפטי נירנברג, ביקשה לראיין את מרתה גלהרון ונענתה מיד. "היא כבר היתה בת 82, אבל הריפה וערנית יותר מכל אדם שהיכרתי מעודי", כתבה פסקל. "והיא סיפרה לי כי האנשים שישבו על פסגל הנאשמים לא נראו בעיניה בני אדם. 'הסתכלתי בהם יום אחר יום ושמעתי את המעשים הנוראים שהם עשו ובכל לילה הייתי מקיאה. לא היה אפשר לשמוע את העדויות בלי להגיב תגובה עזה. ואחרי כל עווית הייתי שואלת את עצמי: 'אם אני מרגישה כך בתגובה לשמיעת הדברים - איך היתה ההתנסות בהם?'"

כשסיקרה את מלחמת העצמאות של אינדונזיה נגד הולנד, הביעה מרתה את דעותיה נגד הקולוניאליזם. לימים הציגה את ארצות הברית כמעצמה קולוניאלית הנחלצת כביכול לעוור לעמים שונים ברחבי העולם, אבל נשאת בארצותיהם דרך קבע.

ב-1948 סיקרה את הקמתה של מדינת ישראל. האהדה שהיא רחשה לישראל לא השתנתה במרוצת השנים. מרתה גלהרון ראתה תמיד את ישראל בתור דויד הנאליץ להתמודד עם גולית הערבי.

בראשית שנות ה-50 נקעה נפשה מאווירת ציד המכשפות של המקארתיזם בארצות הברית והיא עקרה ללונדון.

ב-1959 תיארה מרתה גלהרון את רשמי המלחמות שאותן סיקרה בספר "פני המלחמה" (The Face of War) שאותו עדכנה במהדורות הבאות, ככל שהוסיפה מלחמות לאמתחתה. אסופת כתבות אחרת שלה נשאה את השם "בגובה העיניים" (The View from the Ground).

ב-1966 סיקרה את מלחמת וייטנאם בשביל "גרדיאן" הלונדוני ו"סנט לואי פוסט-דיספאץ" האמריקני. הביקורת הארסית שהיא מתחה במאמריה על ממשלת דרום וייטנאם ועל הממשל האמריקני גרמה לכך שרק חלק מכתבותיה ראה אור בעתון האמריקני. מרתה פרסמה את דעותיה במלואן בספרה "Travels with Myself and Another". בין השאר כתבה: "[קברניטי הצבא האמריקני]

דיווח "ניו יורק טיימס" על ה-D-DAY באירופה, שאותו, בין השאר סיקרה מרתה גלהרון

גלהרון היתה נועזת ואף פזיזה. בעת שהותם באסיה היא השאירה את המינגוויי בהונג קונג וטסה מעל ל"דרך בורמה", כלומר מעל לשטח שהותק בידי הצבא היפני. זמן קצר לאחר שובה להונג קונג, יצאה עם המינגוויי בדרך היבשה לחזית קנטון. הם עשו את הדרך במשאיות, ברכיבה על סוסים, בסירות מנוע ובסירות מפרש. גולת הכותרת של המסע המפוך היתה ארוחת צהריים בחברת מנהיג סין דא, גנרליסימו צ'אן קאי-שק ורעייתו. המפגש הנחיל למרתה אכזבה מרה. היא נוכחה לדעת שהשליט הסיני אינו דואג לעמו. לעומת זאת, התרשמה מיריבו הקומוניסטי, צ'ו אן-לאי. כדי לפגוש אותו בצינ'קין, קשרו אנשי את עיניה והובילו אותה בדרך עקלקלה למקום המסתור שלו. אחרי המפגש כתבה שטרם של הקומוניסטים לנצח בסין משום שהם דואגים לעם הסיני. הערכת המצב הזאת גרמה לכך שמרתה נחשבה בחוגי הימין בארצות הברית כאוהדת הקומוניזם.

ב-1944 הוכיחה מרתה שאין זה כך. היא סיקרה באיטליה את פעילותם של "הרמחים הקרפאטים", יחידה פולנית שלחמה בגרמנים. לדברי מרתה, פחדו הפולנים מן הרוסים יותר מאשר מן הגרמנים, בגלל מעשי הזוועה שעשו הצבא האדום ומשטר הכיבוש הסובייטי בפולין בתקופה שבה היה סטלין בעל ברית של היטלר, בראשית המלחמה. מערכת "קוליר" סירבה לפרסם את הכתבה משום שבבית המועצות היתה אז בעלת ברית של ארצות הברית.

בפלישה לנורמנדיה, ב-6 ביוני 1944 אסר הצבא האמריקאי על נשים לספק מקרוב את הנחיתה בחופי צרפת. מרתה התחזקה לאלונקאית מחיל הרפואה והתגבשה לאוניית בית חולים שהיתה הראשונה שעגנה מול חוף הנחיתה. בכך הקדימה את ארנסט המינגוויי, שהיה גם הוא כתב צבאי באירופה ונימנה עם הכתבים שליוו את כוחות הנחיתה. הוא לא סלח לה על כך ואפשר שזו היתה אחת הסיבות לגירושיהם, שהתרחשו באותה עת. "מרתה היתה בחורה כארו, חבל שהיתה שאפתנית כל כך ומשוגעת למלחמה", הוא כתב.

בין הראשונים בדאכאו

ואכן, היא היתה כזו, ב"מערכה על הבליטה" בארדנים, לביל חורף מקפיא

Martha Gellhorn Dies, Journalist and Novelist

Maverick Champion Of Ordinary People

By Rick Lyman
New York Times Service

Martha Gellhorn, in a 1943 photo, covered wars for more than 60 years.

Martha Ellis Gellhorn, 89, who as one of the first female war correspondents covered a dozen major conflicts in a writing career that lasted 60 years, died Sunday at her home in London.

Ms. Gellhorn was a cocky, raspy-voiced, chain-smoking maverick who saw herself as a champion of ordinary people trapped in conflicts created by the rich and the powerful. That she was famous to many people largely for her five-year marriage to Ernest Hemingway, from 1940 to 1945, was a source of unending irritation to her, especially when critics tried to find parallels between her lean writing style and that of her more famous husband.

"Why should I be a footnote to somebody else's life?" she bitterly asked in an interview, pointing out that she had written two novels before meeting Hemingway and continued writing for almost a half-century after leaving him.

As a journalist, Ms. Gellhorn had no use for the notion of objectivity. The

Among her novels were "A Stricken Field" (1940), set among refugees in Prague just before the Nazi invasion, and "Liana" (1944) about the marriage of a mulatto woman and a rich white man in the French Caribbean. Many reviewers felt Ms. Gellhorn was even more successful as a writer of novellas, and she was highly praised for

בוויאטנאם - שיוויון לכתבות הצבאיות

נשים סיקרו את כל המלחמות והאסונות הגדולים שאירעו ב-140 השנים שחלפו. הן סיקרו מלחמות, מהומות ומהפכות, את מלחמת ההישרדות של האנושות ואת החלום על עולם שאין בו שפיכות דמים. הן כתבו בעתונים יומיים, בשבועונים ובירחונים ודיווחו ברדיו ובטלוויזיה. במשך עשרות שנים היה עליהן להיאבק על זכותן לעבוד שכם אחת עם גברים בתחום העיתונאות שנחשב נחלתם של גברים בלבד. בשלהי המאה ה-20 כבר היו 50% מן הכתבים והעורכים בארצות הברית - נשים, אבל נשים היו רק 20% מכתבי החוץ, שמתוכם באים הכתבים הצבאיים. במקרים רבים הושם הדגש בנשיותן יותר מאשר במקצועיותן, גם כשהמקצועיות לא נפלה מן הנשיות - כמו במקרה של כריסטיאן אמנפור מרשת החדשות סי-אן-אן. אין תימה שאיירין קורבלי קוהן דרשה שיכירו בה בתור "האדם הראשון, לא האשה הראשונה", ששירר חדשות ברדיו מתוככי סין.

במלחמת העולם הראשונה סירב הצבא האמריקני לתת אישורים לכתבות צבאיות לסקר את הלחימה בחזית המערב באירופה - אבל נשים היו כתבות צבאיות באירופה לפני שארצות הברית הצטרפה למלחמה ב-1917.

במלחמת העולם השנייה נשא כ-1,700 עיתונאים אמריקנים תעודות של כתב צבאי. כמאה מהם היו נשים.

במלחמת קוריאה נאסרה על כתבות צבאיות הגישה לחזית, אבל הן הצליחו לעבור את המשיכות שהוצבו בדרכן ואחוז הכתבות הצבאיות מתוך סך כל הכתבים הצבאיים במלחמת קוריאה היה גדול יותר מאשר במלחמת השנייה. מלחמת וייטנאם הייתה הראשונה שבה משרד ההגנה האמריקני נתן שיוויון מלא לנשים. סיקוריהן זכו לשבח ולפרסים - ואחוזות מהן שילמו מחיר כבד תמורת הזכות הזאת. דיקי שאפל נהרגה בעלותה על מוקש בווייטנאם. קייט ווב מסיכנות הידועות "יונייטד פרס אינטרנשיונל" ואליזבת פונד מהעתון "כריסטיאן סאיינס מוניטור" נישבו בקמבודיה. היו שנהרגו בהתרסקות מטוסים, היו שנעצרו ונשפטו בבוליוויה, באנגולה, באיראן.

1. Edna Ferber *A Peculiar Treasure* (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1960); *A Kind of Magic* (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1963).
2. Joan Lowell, *Gal Reporter* (New York: Farrar & Reinhart, 1933); *Promised Land* (New York: Duell, Sloan and Pierce, 1952).
3. Library of Congress, <http://lcweb.loc.gov/exhibits/wcf/wcf0002.htm>
4. M. L. Stein, *Under Fire: The Story of American War Correspondents* (N.Y.: Julian Messner, 1968).
5. Nancy Caldwell Sorel, *The Women Who Wrote the War* (N.Y.: 1999)
6. Julia Edwards, *Women of the World: The Great Foreign Correspondents* (Boston: Houghton Mifflin Company, 1988).
7. שם, עמ' 206.
8. שם, עמ' 208.
9. Veronica Horwell, "A Witness to Our World at War," *The Guardian*, Feb. 17, 1998.
10. Rick Lyman, "Marth Gellhorn, Maverick Champion of Ordinary People," *New York Times*, Feb. 18, 1998.
11. הרזול, שם.
12. שם, שם.
13. אדוארדס, הערה 6 לעיל.
14. Julia Pascal, "Martha Gellhorn," *The Guardian*, Feb. 17, 1998.
15. ריק לימן (הערה 10 לעיל).
16. Life Behind the Lines", *New York Times*, Feb. 17, 1998.

ידיעה גדולה על מותה של מרתה גלחורן ב"ניו-יורק טיימס"

הרסו מדינה ואוכלוסייה חקלאית שלמה, חפה מכל פשע, בטענה שהם מצילים אותם מן הקומוניזם. האם הם ראו ילדים שרופים למחצה מפצצות נפלים? האם ראו איכרה קשישה צורחת כשורחן אכל את ירכה? יצרנו מיליוני פליטים על ידי הפצצת כפריהם. בצדק שנאו אותנו בווייטנאם."

גלחורן נמנתה עם קומץ כתבים שהיו שנואים כל כך על צמרת הצבא האמריקני, שנמנעה ממנה אשרת כניסה לווייטנאם כשביקשה לשוב לשם. אחת הסיבות לסלידתה של הקצונה הבכירה מהכתבת הצבאית מרתה גלחורן הייתה התמקדותה בחיילים ובאזרחים, תוך התעלמות מן הגנרלים.¹⁵ את 15 שנות חייה האחרונות עשתה מרתה גלחורן בבריטניה, כשהיא מחלקת את זמנה בין קוטג' קטן בוויילס ובין דירה בסאות קנסינגטון בלונדון. דירתה בלונדון הייתה למעין סלון לסופאים ולכתבים זרים, שהתפעלו ממרתה כמארחת שהגיל לא נתן בה את אותותיו. בגיל 74 היא רצתה לסקר את מלחמת לבנון, "אבל איש לא מוכן לשלוח אותי לשם", התלוננה. אבל היא לא חדלה לסקר מלחמות. ב-1990, כשהייתה בת 81, כתבה מאמר ביקורת חריף נגד פלישת ארצות הברית לפנמה. היצי הביקורת היו מכוונים נגד משטרו הרודני של הנשיא גורייגה, שנהגה מחסותו של הממשל האמריקני אשר הבטיח דמוקרטיה לפנמה.

רק כשפרצה המלחמה בבוסניה החליטה מרתה גלחורן להישאר בבית. "אני זקנה מדי," אמרה. "צריך להיות קל-תנועה בשביל מלחמה."¹⁶ מרתה גלחורן נפטרה בלונדון בגיל 90, ב-15 בפברואר 1998.